

4 Eesti Ekspress, 15.I '98

Spioonina Ekspressi teenistuses

"Ilus Helena".

Jacques Offenbachi operett.
Lavastaja Neeme Kuningas.
Muusikaline juht ja dirigent Erki Pehk, dirigent Elmo Tiisvald.
Kunstnik Jaak Vaus.
Näitejuht Helgi Sallo.
Peaosades Tiiu Laur ja Pirjo Levandi, Rauno Elp ja Aare Saal.
Esietendused 8. ja 10. jaanuaril 1998.

Estonial on niisiis uus operett. "Ilusa Helena" aluseks olevat antiikmüüti on prantsuse variandis juba töödeldud. Lugu Trooja sõja põhjustest on keeratud nii, et Helena on üsna kerge-meelne naisterahvas, karjusest kuningapoeg Paris hakkab talle meeldma ja pole üldsegi selge, kas tegemist on röövi või õnneliku paari põgenemisega. Kupeldajast ülempreestri Kalchase abiga seatakse asi nõnda, et seaduslik abielumees ühiskonna huvides sarvekandjaks hakkab.

Estonia variandis on veel üks vint peale keeratud ning kogu lugu lauskaasajastatud. Paari esimese repliigi järel päris jahmud: missugune vulgaarne tänapäevastamine! Kui hakatakse noolemängu mängima, siis küsib üks tegelane tingmata, "kas Erkki ka siin on?", ning teine ütleb, et "see on päris hea Uba".

Säärasel väljendinokkimise pinnal asi kulgebki. Kõik on platsi teadud, arvestamine ja äraarastamine



FOTOD HARRI ROSPU

Ütlen ausalt, see nali, need torked ja vihjed ei ole minu maitse, nad on labasevõitu, aga ma ei ole ka mingi operetipublik.

Selge, et siin pole mõtet arutleda filosoofiliste küsimuste üle. Võib arvata, et vaataja on üsna õnnelik, kui kõrv ilusa laulu tagant mõne tänapäeva puutuva märksõna suudab kinni püüda "Lindiskandaal... ahhaa!"

Ütlen ausalt, see nali, need torked ja vihjed ei ole minu maitse, nad on labasevõitu, aga ma ei ole ka mingi operetipublik. Kas midagi vaimukuse-poolset on? Kõige lähemal oli vist Nutikuse Olümpiaad, mis meie stuudiovõitlusi parodeerib.

"Pirnid" prantsuse originaali vaimus

Selle teksti on kirjutanud lavastaja Neeme Kuningas ise. Tema kritiseerimisel tuleb arvestada veel ühte asjaolu. Etteheited talle oleksid märksa põhjendatumad, kui "Ilusast Helenast" eksisteeriks

ti jämekoomikat. Nüüd lavale vaadates tekkis mitu korda tunne, et esitlus läheb edasi. Nali oli samal lainepikkusel.

Mõtlesin päris tõsiselt, miks Eesti Ekspressi mind seda etendust arvustama lähetas? Kas ikka kaasajastamise pärast? Ja tõsi-tõsi! Kohe üsna alguses ütleb Kalchas Helena ema mainides "Leda, kelle isa oli luik". (Teatavasti tuli Jupiter luige kujul Helena ema Leda juurde.)

See lausekatke hakkab korduma patoloogiline refräänina, kinisepitedina, liialdamata mitukümmeend korda, andes ka teiseid ("Oo isa, miks sa oled minult ära pööranud oma armulise noka?) Ahhaa, mõtlesin, selles siis asi. Luik! Igaks juhuks tegin sel teemal pärast lavastajaga juttu. Jäi mulje, et ta jahmatatus säärase võimaliku kokkusattumise üle polnud teeseldud.

Tunnistan, et pole Estonias mõnda aega käinud. Taevake, kui ahtake on see lava. Nagu Vene Draamateater, hulle, kino Oktoober. Isegi võhik mõistab, kuidas see osatäitjaid ahistab. Ei saa end pöörata ega keerata. Tekib tõeline konkurents, kes saab esilavale, stardib esimestest ridadest, kes peab jääma tahapoole. Kui keeruliseks teeb see misanstseenide seade, kuidas sättida keegi sinna, kus teda niihästi näha kui ka kuulda oleks.

Ning kui veel lava taha minna, peab avarustust näha, siis on

sarvekanadiks hakkab.

Estonia variandis on veel üks vint peale keeratud ning kogu lugu lauskaasajastatud. Paari esimese repliigi järel päris jahmud: missugune vulgaarne tänapäevastamine! Kui hakatakse noolemängu mängima, siis küsib üks tegelane tingmata, "kas Erkki ka siin on?", ning teine ütleb, et "see on päris hea Uba".

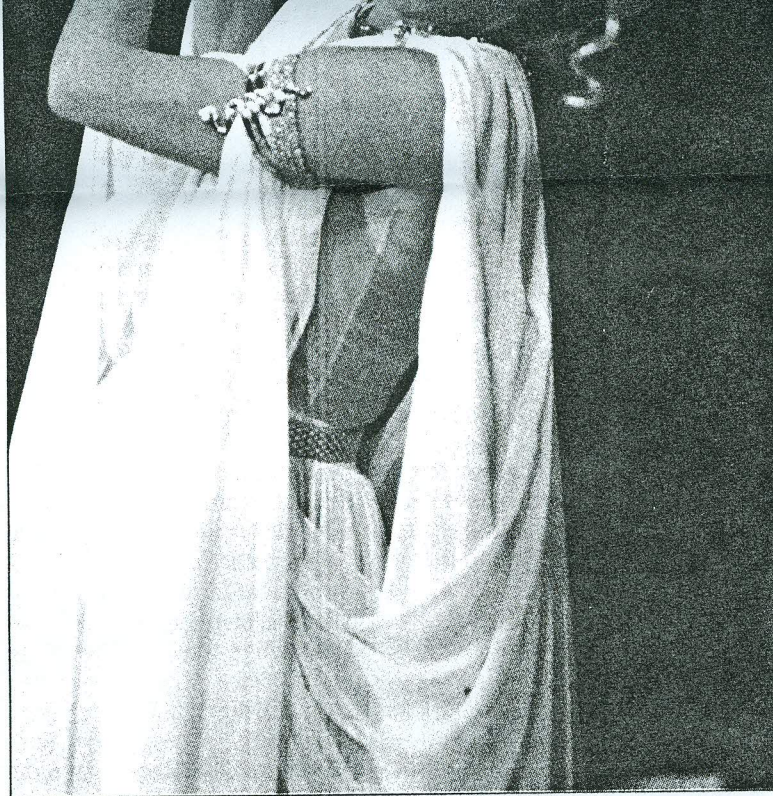
Säärasel väljendinokkimise pinnal asi kulgebki. Kõik on platsi toodud, erastamine ja ärastamine, vähemusrahvaste volinik, rubla- ja korteritehingud, põllumeeste dotatsioonid – kogu meie iseisvusaja pahupoole märksõnastik. Mõned assotsiatsioonid on antud varjamisi: kui üks pealik muudkui kordab "mehed ja mehed", siis ei jää kahtlust, mis ministrile viidatud.

Mis on tagajärg? Me ei saa selle tüki puhul eristada enam mingit üldist tausta, mille najal üks või teine detail silma ja kõrva kargab, nõ välja langeb. Taust ise ongi sihuke.

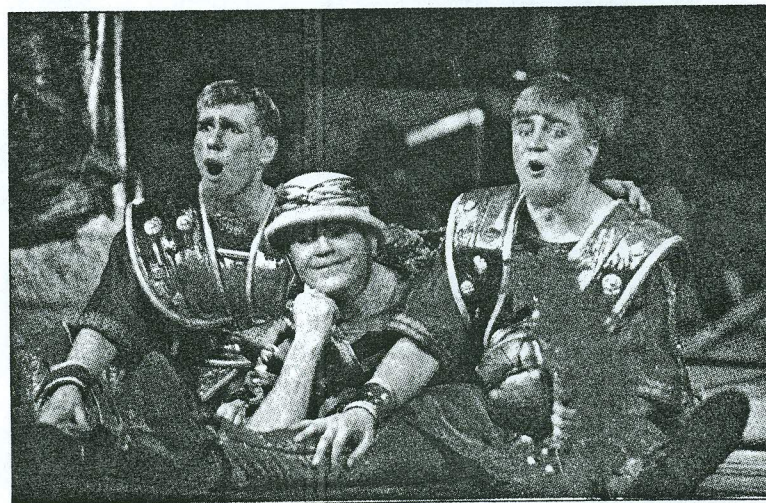
Kiire ristsed

Meenuvad Kiire ristsed. Toots uurib, kas rosinasaia ka palju rosinaid pannakse. "Muidu aja teisi nagu narr taga". Kiir vastab: "Ma lasen rosinaid panna, nii et mustab". Siin ka mustab. Mustab nii, et peagi harjud ära.

Kui asjale mõistusega läheneda, siis operett on laululine meelelahutus. Vaevalt keegi solvub, kui ütlen, et tõsine sisuanalüüs (kuhupoole tegelasi kallutatud, mida selle või tollega tahetud öelda?) pole sellise etenduse puhul viisipärane. Kas on mõttekas võrrelda lauluteksti luuletusega? Vist mitte. Ka operetitekst peab olema lihtne. Sest kui suur osa publikust esimene kord kuulates kõigest aru saab?



PIRJO LEVANDI ILUSA HELENANA: Klassikaline ilu vastandina kaasajastatud ja eestipärastatud libreto rahvapärasusele.



JÄMEKOOMIKAT KÜLLAGA: "Ilusat Helenat" ootab publikumenu (teatrid Jaak Jõekallas, Hans Milberg, Villu Valdmaa).
Priit Krusement Alar Haak

Kas midagi vaimukuse-poolet on? Kõige lähemal oli vist Nutikuse Olümpiaad, mis meie stuudiovõitlusi parodeerib.

"Pirnid" prantsuse originaali vaimus

Selle teksti on kirjutanud lavastaja Neeme Kuningas ise. Tema kritiseerimisel tuleb arvestada veel ühte asjaolu. Etteheited talle oleksid märksa põhjendatumad, kui "Ilusast Helenast" eksisteeriks mingi eesti variant, mingi kanooniline tekst, mida siin eiratud. Aga seda ei ole. Prantsuse originaal on täis üsna sarnaseid päevakajalisi märksõnu ja "pirne", mis tänases eesti ühiskonnas ei ütle ilma kommentaarideta midagi.

Lisaks sõnale on operetil veel spetsiifiline koomikaarsenal. Ka "Ilusas Helenas" näideldakse, mitte üksnes ei laulda. Muist esinejaid on puisemad, muist loomuldasa naljaaltimad, aga seda paljuigatsetud sära võinuks vist rohkem olla.

Üks salkkond kargles ja räuskas sageli peategelaste ümber, sagis, susis või ärgitas. Selles oli tranvestiitlust, rollid olid ära vahetatud, kolmele naisolevusele olid joonistatud vuntsid. Olid need seelikukütid? Kui mees mängib laval naist, siis tundub see koomiline või peenutsev. Kui naine mängib meest, siis mõjub see enamasti magedalt (Velda Otsus ja Ita Ever välja arvatud). Tõenäoselt on tegemist sajandite vältel ja Koidula-teatrist meilgi omandatud stereotüüpidega.

Samal lainel Matti Miliusega

Läksin etendust vaatama vahetult pärast Matti Miliuse raamatu "Sind armastan president Meri" esitlust kunstikubis, kus oli kõvas-

monda tege kinnud. Nagu Vene Draamateater, hullem, kino Oktoober. Isegi võhik mõistab, kuidas see osatäitjaid ahistab. Ei saa end pöörata ega keerata. Tekib tõeline konkurents, kes saab esilavale, stardib esimestest ridadest, kes peab jääma tahapoole. Kui keeruliseks teeb see misantseennide seade, kuidas sättida keegi sinna, kus teda niihästi näha kui ka kuulda oleks.

Ning kui veel lava taha minna, sealset ruumpuudust näha, siis on šokk täielik.

Rahvusoper peaks lava rekonstrueerimiseni kolima Viljandisse. Sealne lava ja valguspark alles laseksid operetil särada

Ajuvabadus ja värviküllus

Koos kujundusega tuleks kindlasti mainida tegelaskonna väga ilusaid kostüüme (kunstnik Jaak Vaus), mis daamide kaunidused sobivalt esile töid (näiteks efekt, mis tekib, kui magamistoastseenis Helena on endalt salli heitnud). Rüideid on palju ja nad istuvad hästi (kostüümiosakonna juhataja Leida Tallo). Kui ka mitte lavale laiu, siis selliseid asju rahvusoperi rahakott võimaldab. Mainiksime veel kavalehte, millele on antud ajalehe "Tuunika" vorm, millega ilmselt üht seltskonnajakirja mõeldakse.

Soojad tugevad toonid, säravad riided, ajuvabadus, frivoolsus, stseenide ja vaatuselõppude apoteooside rökatused, kus ühineb lavatäis koolitatud hääli, nii et pilk tõuseb iseenesest lae poole – ennustan "Ilusale Helenale" suurt publikuedu.

MIHKEL MUTT